

УДК 37.012:504.03

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОЛЬСЬКИХ УЧЕНИХ

Демешкант Н.А.

У статті проаналізовано підходи до проблеми екологічної освіти в дослідженнях польських учених.

Ключові слова: екологічна освіта, стратегія екологічного розвитку, екологічний стиль життя.

В статье проанализированы подходы к проблеме экологического образования в исследованиях польских ученых.

Ключевые слова: экологическое образование, стратегия экологического развития, экологический стиль жизни.

Approaches to the problem of environmental education in studies conducted by Polish scientists are analyzed in the article.

Key words: environmental education, strategy of ecological development, ecological way of life.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині в усьому світі значно посилюється увага до проблем екології взагалі та до проблеми екологічної освіти зокрема. Особливу увагу стали приділяти таким поняттям, як екологічна культура, екологічні знання, екологічний світогляд. Вивчення досвіду Польщі з розбудови системи екологічної освіти викликає значний інтерес і може стати цінним джерелом для осмислення й творчого використання його позитивних ідей у вітчизняній освітній теорії і практиці. Звернення до досвіду Польщі зумовлено значним розширенням європейської співпраці в освітній галузі, створенням єдиного європейського освітнього простору на засадах Болонського процесу, значними здобутками цієї країни розвитку державної екологічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні дослідження, проведені в багатьох країнах світу, доводять, що гарантією вирішення екологічних проблем і виживання людства в цілому є вдосконалення системи освіти та виховання. Серед польських учених, які у своїх працях також звертаються до цього твердження можна назвати Д.Ціхи (D.Cichy), Ф.Майор (F.Mayor), В.Ставінського (W.Stawicki), І.Жебер-Дзіковську (I.Żeber-Dzikowska), Е.Бухніч (E.Buchnić), Л.Тушиньську (L.Tuszycska) тощо. У процесі навчальної діяльності відбувається пізнання об'єктивних закономірностей розвитку природи. Тому екологічні проблеми є однією з причин зростання інтересу до освіти взагалі та до екологічної освіти зокрема.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати підходи польських учених до розв'язання проблем екологічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Щоб жити в гармонії з природою, необхідно пізнати і дослідити

її. Процес цей тривалий і безперервний, оскільки за своєю природою є нескінченним і триває так довго, як людське життя з точки зору виду, соціуму та індивіду, що взаємопов'язані і взаємозалежні [10].

Багато науковців зазначають, що екологічна криза носить швидше психологічний, ніж технологічний контекст, а головним шляхом зміни негативної ситуації є навчання людства нового, сприятливого для природи стилю життя [5; 9; 12].

Польські дослідники С.Козловський (S.Koziowski) та В.Ставінський (W.Stawicki) зазначають, що найбільш бажаними ефектами екологічної освіти є зміна стилю життя і системи цінностей [2, 7].

Безсумнівною цінністю є життя та основні права людини. В сучасному суспільстві цінністю повинна бути екологічна свідомість, що дозволяє відчувати та попереджати регіональні й глобальні загрози. В такому суспільстві будуть необхідні засади, засновані на новій ієрархії цінностей, в основі яких – надання переваги стриманості, скромності, самообмеженню. Йдеться про формування нового стилю життя, зосередженого на духовному досвіді як сталій і незнищенній цінності з приділенням значно меншої уваги матеріальним благам. Духовний ріст стає можливим завдяки розвитку комунікаційних і інформаційних технологій, подорожам, отриманню різноманітного досвіду, обміну ідеями та поглядами [7].

З.Внук (Z.Wnuk, 1999) зазначає, що передумовою реалізації стратегії екорозвитку Польщі є залучення до неї всього суспільства. У своїх працях він звертає увагу на нагальну потребу зміни підходів людей до питань економічного розвитку, переоцінки ієрархії потреб та усвідомлення значення для людини природи й оточуючого середовища. Тому

важливою є всебічна освіта, що примусить суспільство відмовитися від споживацького характеру існування. Відсутність екологічних знань призвела до найбільших конфліктів між людиною і навколишнім природним середовищем, а в країнах соціалістичного табору – до найбільших екологічних катастроф, зокрема таких, як знищення Аральського моря, Чорнобильська катастрофа, осушування Полісся, ідея зміни течії рік Сибіру та ін. [10].

Екологічна освіта включає знання щодо навколишнього природного середовища та є інтегральною частиною особистої і суспільної культури, способом погляду на світ та його розуміння. Вона сприяє відкриттю взаємозалежностей між екологічною стабільністю, економічним розвитком і суспільною рівноправністю в межах одного покоління та між поколіннями. Важливе значення екологічної освіти не лише в донесенні знань, але й у формуванні екологічного мислення в контексті сталого розвитку [9].

К.Найден-Стефаняк (Najder-Stefaniak, 1999) у своїх дослідженнях звертає увагу на формування системи цінностей у ставленні до природи. Екологічний парадигмат передбачає мислення, в якому природа і космос як об'єкти наукових досліджень є органічними і навіть антропічними. Ця особливість пов'язана з ієрархією цінностей, на вершині якої є життя. Згідно з антропічною концепцією, Всесвіт регулюється законами, метою яких є виникнення життя, в тому числі виникнення людської цивілізації [3].

Л.Тушинська (Tuszycska, 2006) виділяє складові екологічної освіти:

- природничо-технічна – стосується уточнення вимог і наказів щодо діяльності, пов'язаної з навколишнім природним середовищем, способів попередження збитків та їх усунення;

- політична, суспільна, правова та економічна діяльність;

- виховна – формування особистої та суспільної екологічної свідомості; стосується прийняття всіх природоохоронних ініціатив, організаторами яких були б фахівці з високим рівнем екологічної свідомості і керувалися у своїй діяльності екологічними цінностями [8].

Досвід багатьох країн світу (США, Велика Британія, Швеція, Німеччина) доводить, що відповідно здійснювана екологічна освіта приносить позитивні зміни у вигляді зростання екологічної свідомості і мотивації до природоохоронної діяльності. Реформам системи освіти, які здійснювалися в цих країнах, зазвичай передували дослідження рівня свідомості і ступеня застосування набутих екологічних знань у щоденному житті. Доведено, що найкращі освітні ефекти отримуються від навчальних програм екологічного змісту, відповідно адаптованих до рівня слухачів та стану локального навколишнього природного середовища [1].

Необхідним елементом освіти є відповідна підготовка фахівців до здійснення раціональної діяльності, спрямованої на охорону та покращення стану навколишнього природного середовища, попередження цивілізаційних загроз та вирішення екологічних проблем, пов'язаних з діяльністю людини [11].

Висновки. Таким чином, екологічна проблематика, завдання та цілі екологічної освіти різних рівнів знайшли широке відображення у працях польських дослідників. Результати цих досліджень сприяли розвитку системи екологічної освіти в Польщі, що відбувався в умовах створення єдиного європейського освітнього простору, зростання значення професійної екологічної освіти як першочергового засобу подолання екологічної кризи.

Література

1. Cullen G. R. Effects of an extended case study on environmental behavior and associated variables in seventh- and eighth-grade students / G. R. Cullen, T. L. Volk // *Journal of Environmental Education*. – 2000. – № 31, P. 9–15.
2. Kozłowski S. Przyszłość ekorozwoju / S. Kozłowski. – Lublin : Wyd. KUL, 2005.
3. Najder-Stefaniak K. Edukacja w paradygmacie ekologicznym / K. Najder-Stefaniak, J. Dołęga, J. Czartoszewski // *Ochrona środowiska w filozofii i teologii*. – Warszawa : Wyd. Akademii Teologii Katowickiej, 1999. – S. 131–141.
4. Pyłka-Gutowska E. Zastosowanie nowatorskich metod nauczania i uczenia się w edukacji środowiskowej służących rozwiązywaniu problemów ekologicznych / E. Pyłka-Gutowska, L. Tuszyńska // *Edukacja środowiskowa w społeczeństwie wiedzy*. – Warszawa : Wydział Biologii UW, 2010. – S. 223–232.
5. Roszak Th. The Voice of the Earth: An Exploration of Ecopsychology / Th. Roszak. – New York : Touchstone, 1993.
6. Stankiewicz A. Efekty edukacji środowiskowej w deklarowanych działaniach studentów / A. Stankiewicz, L. Tuszyńska // *Edukacja środowiskowa w społeczeństwie wiedzy*. – Warszawa : Wydział Biologii UW, 2010. – S. 65–76.
7. Stawiński W. Zrównoważony rozwój w Edukacji Wspólnoty Europejskiej / W. Stawiński, D. Cichy // *Edukacja środowiskowa wzmocnieniem zrównoważonego rozwoju*. – Warszawa : IBE, 2005. – S. 14–23.
8. Tuszyńska L. Edukacja ekologiczna dla nauczycieli i studentów / L. Tuszyńska. – Warszawa : Wyd. WSP, 2006. – S. 7–9.
9. Wałoszczyk K. Planeta nie tylko ludzi / K. Wałoszczyk. – Warszawa : PIW, 1997.
10. Wnuk Z. Edukacja ekologiczna w Polsce / J. Dołęga, J. Czartoszewski // *Ochrona środowiska w filozofii i teologii*. – Warszawa : Wyd. Akademii Teologii Katowickiej, 1999. – S. 110–121.
11. Zielińska M. Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju – praktyczne rozwiązania / M. Zielińska, L. Tuszyńska // *Edukacja środowiskowa w społeczeństwie wiedzy*. – Warszawa : Wydział Biologii UW, 2010. – S. 145–163.
12. Zimbardo P. G. Psychologia i życie / P. G. Zimbardo, F. L. Ruch. – Warszawa : PWN, 1994.